

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No5(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 556 sahifa,
1-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Maktabgacha ta'lim tashkiloti metodistining boshqaruv funksiyalari.....	10
<i>Qarshibayeva Dilfuza Xidirbayevna</i>	
Texnologik mashinalar va jihozlar ta'lim yo'nalishi talabalarida kasbiy kompetensiyani shakllantirishning pedagogik qonuniyatlari va metodologik tizimini ishlab chiqish	15
<i>Elmanov Abbas Begmat o'g'li, Mirzaumidov Asilbek Shuxratjonovich</i>	
Katta yoshdagi guruh bolalarida o'z-o'zini boshqarish qobiliyatini rivojlantirishda o'yinning roli	19
<i>Ergasheva Farangiz Umidjon qizi, Fayzullayev Sharipboy Nurillayevich</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida ekologik tafakkurni rivojlantirishning dolzarbligi.....	23
<i>Yaxshiboyeva Nargiza Rustamqulovna</i>	
Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida inson resurslarini boshqarishda muvozanatlashgan ko'rsatkichlar tizimidan foydalanishning nazariy asoslari	28
<i>Gulmira Jumanova</i>	
Nomoddiy madaniy merosning talaba-yoshlarni yuksak ma'naviyatli shaxs sifatida tarbiyalashdagi ahamiyati.....	33
<i>Erboyev Suxrob Abdulalomovich</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalar va ularda hissiy-irodaning shakllanishi	37
<i>Davlatova Zebo Haydarovna</i>	
Zamonaviy oilada avlodlararo munosabatlarning pedagogik-psixologik xususiyatlari	40
<i>Ochilova Farida Baxriddinovna</i>	
Maktab va oliy ta'lim muassasalarida qizlar kitobxonligini rivojlantirish metodlari.....	44
<i>Qo'chqarova Oysha Oltibayevna</i>	
Buyuk allomalar merosidan foydalanishning metodik holati va mavjud muammolari.....	48
<i>Sevara Mamatkarimova</i>	
Futbol o'yinida to'pga kalla bilan zarba berish.....	53
<i>Xolmaxmatov Boburjon Musurmon o'g'li</i>	
Использование современных инновационных методов в процессе обучения русскому языку в иноязычных группах высшего образовательного учреждения.....	56
<i>Курбанова Шаира Исмаиловна</i>	
Maktabgacha ta'lim mutaxassislarini tayyorlashda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish ...	60
<i>Kushakova Gulnora Egamkulovna, Muhammadiyeva Shaxzoda Sunnatilla qizi</i>	
Boshlang'ich sinflarda musiqa mashg'ulotlari orqali o'quvchilarning kreativ fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish metodlari.....	63
<i>Muminova Feruza Farxodovna</i>	
Alisher Navoiy merosining yoshlar ma'naviy-estetik tarbiyasidagi ahamiyati.....	70
<i>Qayumxo'jayev Botirxo'ja Ikromxo'ja o'g'li</i>	
Boshlang'ich ta'lim jarayonida amaliy topshiriqlar orqali tayanch kompetensiyalarni shakllantirish metodikasini takomillashtirish	74
<i>Saidova Dilnoza Maripovna</i>	
К вопросу о классификации современной антиутопии.....	78
<i>Дмитрий Валерьевич Пулонин</i>	
Когнитивная гибкость как фактор психологического благополучия старшеклассников в период адаптации к новым образовательным требованиям	82
<i>Мукинова Динора Азаматовна</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida ingliz tilida ta'lim beruvchi professor-o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini baholash: xalqaro tajribalar qiyosiy tahlili va O'zbekiston amaliyoti	87
<i>Baxtiyarova Muniba Ne'matjon qizi</i>	
Valeologik tarbiya asosida maktabgacha ta'lim tarbiyachilarini tayyorlashda innovatsion va raqamli yondashuvlar	92
<i>Berkinova Charos Islomovna</i>	
Grammatik tushunchalarni o'rgatish metodikasi.....	96
<i>N. R. Masharipova</i>	

Umumiy o'rta ta'lim tizimini takomillashtirish va o'quvchilar bilimini baholashda xorijiy tajribalardan foydalanish finlyandiya ta'lim tizimi misolida.....	99
Obidova Muqaddas Ro'ziqulovna	
The Difference Between Androgogy and Pedagogy.....	106
Pardayeva Aziza Rahmatilloevna	
Elektr mashinalari fanini o'qitishda raqamli ta'lim texnologiyalari.....	110
Shodiyeva Nozina Shuxrat qizi	
Umumta'lim maktablarida direktor o'rinbosarlarining aksiologik yondashuv asosida boshqaruv funksiyalari va vakolatlari hamda maktablarda ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish yo'llari.....	113
Toxirov Botirjon G'ofurjon o'g'li	
Ispan tili darslarida kommunikativ kompetensiyani shakllantirish usullari	119
Tursunqulov Sanjar Dilmurod o'g'li, Shukurullayeva Feruza Dilmurodovna	
Surxondaryo viloyatida yetishtiriladigan ingichka tolali paxta navlarining qo'llanilishi	124
Ubaydullayeva Komila Bozor qizi	
Bo'lajak tarbiyachilarda empatiya hissini shakllantirishning nazariy asosi	127
Xolmirzayeva Gulbahor Bahodirovna	
Boshlang'ich sinf matematika darslarida raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi	130
Raximova Dilshoda Xoliqberdiyevna	
Bo'lajak sport murabbiylarida kognitiv qobiliyatlarni rivojlantirish mexanizmlari	134
Sherzod Shuxratovich Boboyorov	
Oliy ta'lim muassasalarida talabalar sportini rivojlantirishning iqtisodiy va tashkiliy mexanizmlari.....	138
Sangirov Nuriddin Iriskulovich	
Bo'lajak o'qituvchilarning boshqaruv kompetentligini rivojlantirishning integrativ modeli	142
Rasulova Umida Bahodir qizi	
Yashil pedagogikaning konseptual modeli va tamoyillari.....	146
Raxmatova Dilnoza Abdurashidovna	
Ta'lim jarayoni ishtirokchilarida emotsional barqarorlikni shakllantirishning pedagogik-psixologik asoslari ..	149
Boymatova Munavvar Ravshan qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlashda zamonaviy raqamli platformalardan foydalanish samaradorligi.....	152
Lukmonova Salomat Gafurovna	
Rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar uchun pedagogik qo'llab-quvvatlash tizimining shakl, metod va vositalari	157
Farmonova Madina Bahriddin qizi	
Innovatsion boshqaruv tizimlarida qaror qabul qilish va kommunikatsiya samaradorligi	161
Sotvoldiyeva Xurliqo G'ayratjon qizi	
Raqamli ta'lim muhitida maktabgacha yoshdagi bolalarning media savodxonligini shakllantirish metodikasi.....	167
Choriyeva Xurmo Panji qizi	
Maktabgacha ta'lim mutaxassisleri malakasini oshirish tizimining zamonaviy tendensiyalari va raqamlashtirish jarayonlarining pedagogik ahamiyati.....	172
Qosimova Sh. N., Dusmaxamedov A. A.	
Maktab o'quvchilarida o'zini o'zi tarbiyalashni shakllantirishning pedagogik asoslari (8–9-sinflar asosida)..	177
Norxo'jayeva Lobar Nuriddin qizi	
STEAM loyihalar yordamida boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodiy va tanqidiy tafakkurni shakllantirish	181
Mirjamolova Moxira Abdugaffor qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashning pedagogik ahamiyati va metodik asoslari.....	188
Axmad Bolqiyev	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini xalqaro baholash dasturlari asosida baholashning pedagogik asoslari.....	191
Shavqiddin Burxonov	
Boshlang'ich ta'limda liderlik va pedagogik menejment muammolari.....	194
Pardaboyev Doston	

Raqamli ta'lim muhiti: tushunchasi, strukturasi va rivojlanish tendensiyalari.....	197
<i>Kulboyeva Dilnoza Abdug'afurovna</i>	
Особенности применения графических органайзеров на практических занятиях по дисциплине “Практикум литературы народов СНГ”.....	199
<i>Татьяна Викторовна Половинкина</i>	
Historical Stages in the Study and Treatment of Scoliosis (Spinal Curvature).....	204
<i>Shermatova Mokhira Baxodir qizi</i>	
Talaba qizlarga badiiy gimnastika cho'qmori yordamida bajariladigan fundamental mashqlarni o'rgatish....	209
<i>Musharafxon Sultanova</i>	
Oliy ta'limda tarbiyaviy ishlarni tashkil etish bo'yicha xalqaro modellarning qiyosiy tahlili.....	213
<i>Ziyotova Madina</i>	
Sport mutaxassislarini tayyorlashda voleybol o'qituvchisining ko'nikmalari va uslubi	216
<i>Turg'unov Baxtiyor O'rolovich</i>	
Matematik masalalarni yechish jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilarining mantiqiy fikrlash va ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirish	220
<i>Yusupova Latofat Nuriddinovna</i>	
Zamonaviy sharoitda bo'lajak o'qituvchilarda deontologik kompetentlikni rivojlantirishning innovatsion texnologiyalari	228
<i>Nasirova Nigora Baxtiyor qizi</i>	
Paraengil atletika mashg'ulotlarida individual yondashuvning ahamiyati	233
<i>Abduxoliqova Shoiraxon Akramjon qizi</i>	
Biologiya fanini o'qitishda xalq pedagogikasi elementlaridan foydalanish orqali ekologik madaniyatni rivojlantirish	239
<i>Baxrombekova Sojidxon Sherzodjon qizi</i>	
Maktab texnologik ta'limida axborot texnologiyalaridan foydalanishning o'quv samaradorligiga ta'siri: o'rta muddatli istiqbollar (2027–2031)	245
<i>Berdiyeva Gulnoza Rizoqulovna, Tursunov Sherzod Ziyat o'g'li, Ismatullayev Javohir Ubaydulla o'g'li</i>	
Axborot texnologiyalaridan foydalanish orqali jismoniy tarbiya va sport tizimini boshqarish samaradorligini oshirish	251
<i>Eryigitov Dilshod Xolboyevich</i>	
Enhancing Speaking Skills Productively in English	255
<i>J. M. Fayzullayev, G. R. Elmonova</i>	
Nutqida nuqsoni bo'lgan katta guruh bolalari bilan ishlashning ilmiy-nazariy asoslari	259
<i>Jumanova Iroda Nomozovna, Fayzullayev Sharipboy Nurillayevich</i>	
2–3 yoshli bolalarning maktabgacha ta'lim tashkilotiga ijtimoiy moslashuvi: nazariy va empirik tahlil	263
<i>Klicheva Dilnoza Zulfon qizi</i>	
Inson–texnika tizimida ta'lim olayotgan talabalarda iste'dod namoyon bo'lishining psixologik xususiyatlari	267
<i>Kuvandikova Gulnora Gulamovna</i>	
Bo'lajak pedagoglarning mutaxassis sifatida shakllanishida xavotirlanish holatining namoyon bo'lishi.....	270
<i>Nuriddinov Rasuljon Samitjon o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarni maktabga tayyorlashda zamonaviy psixologik-pedagogik yondashuv.....	274
<i>Nuriddinova Maysara Ikramovna, Kodirova Albina Faridovna</i>	
Talabalarda qaror qabul qilishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	279
<i>Rajabova Go'zal Zarifovna</i>	
Musobaqa oldi psixologik tayyorgarlikning tezkorlikka ta'siri.....	283
<i>Sitora Elova Axmatkulovna</i>	
Pediatrya ta'limida sun'iy intellekt – talaba uchun virtual assistent.....	287
<i>Umarkulov Muhtorali Islomkulovich</i>	
Bo'lajak jismoniy tarbiya mutaxassislarida jismoniy savodxonlikni rivojlantirishning pedagogik asoslari.....	290
<i>Xakimov Xurshid Nozimovich</i>	
Сущность и виды познавательной активности детей 5–6 лет.....	294
<i>Джамилова Н. Н., Кудратова М. У.</i>	

Uzluksiz ta'lim jarayonida mustaqil fikrlovchi, ijodkor shaxsni tarbiyalashning pedagogik-psixologik masalalari.....	298
<i>Siddiqova Sanobar Xaydarovna</i>	
Ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilish, ijodiy faolligini oshirish.....	301
<i>Siddiqova Sanobar Xaydarovna, Qushoqova Guzal</i>	
Badiiy adabiyotda Ibn Sino obrazining yaratilishidagi o'ziga xosliklar.....	304
<i>Tangirov A. J.</i>	
Ta'lim klasteri asosida zaif eshituvchi bolalarni inklyuziv ta'lim muhitiga moslashtirishning pedagogik mexanizmlari.....	309
<i>Dilnoza Xushvaktovna Ernazarova</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda sog'lom turmush tarzini shakllantirish.....	313
<i>Payzullaeva Gozal Bayrambayevna</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarda pedagogik mas'uliyat ko'nikmasini rivojlantirishning nazariy-amaliy asoslari.....	317
<i>Maxramova Gulchexra Maxsudbek qizi</i>	
Maxsus ta'lim tizimida innovatsion texnologiyalardan foydalanishning pedagogik samaradorligi.....	320
<i>Tashkenbayeva Dilafruz Baxtiyor qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'qituvchisining kasbiy kompetentligini rivojlantirishga qo'yiladigan talablar.....	325
<i>Xazratkulova Shoira Noraliyevna</i>	
Musiq madaniyati darslarida multimedia vositalarida musiq o'qituvchisining kompetensiyaviy tayyorgarligi.....	329
<i>Qudratova Elnoz Ismatillayevna, Ismailova Sevinch, G'oibnazarov Elmurod</i>	
Boshlang'ich ta'limda nutqiy kompetensiyani rivojlantirishning didaktik modeli.....	334
<i>Tillaboyeva Havasxon</i>	
Diskursiv yondashuv asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutq madaniyatini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish.....	340
<i>Boynazarova Nilufar Tilovmurot qizi</i>	
Millatlarning o'ziga xos dunyoqarashining psixologik xususiyatlari.....	346
<i>Murxashev Axmadxon Olimjon o'g'li</i>	
Umumiy o'rta ta'lim maktab o'quvchilarining intellektual-ijodiy kompetentligini rivojlantirishning pedagogik strategiyalari.....	349
<i>Ergasheva Sitara Baxriddin qizi</i>	
Sinergetik yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashni takomillashtirish zarurati va imkoniyatlari.....	353
<i>Xo'shboqova Surayyo Baxtiyor qizi</i>	
Interfaol metodlar asosida o'smirlarda mustaqil tafakkurni rivojlantirish.....	357
<i>Ismoilova Mashxura Mashrabbek qizi</i>	
Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish.....	360
<i>Kuvanakova Guljaxon</i>	
The Role of Autonomous Learning in Developing English Language Proficiency of University Students in Uzbekistan.....	363
<i>Omonova Kamola, Mutabar Zikriddinova</i>	
Maktablarda fasilitator faoliyatini tashkil etish borasida ayrim mulohazalar.....	366
<i>Qahhorova Marjona Ixtiyor qizi</i>	
Модель и педагогические условия формирования профессиональных компетенций будущих учителей в области информационной безопасности.....	370
<i>Сагинбаева Кымбат Кенжегалиевна, Нуриддинова Майсара Икрамовна</i>	
Boshlang'ich sinf darslarida kreativ fikrlashni rivojlantirishda zamonaviy pedagogik metodlardan foydalanish.....	374
<i>Xudoynazarova Muxlisa Bakhadirovna</i>	
Совершенствование методической компетентности будущих учителей начальных классов на основе креативного подхода.....	377
<i>Дониёрова Лайло Худайбердиевна</i>	
Talabalar guruhida jipslikning shakllanishida liderlikning ta'siri.....	385
<i>Asrarxanova E. A., Bo'riboyeva Mahliyo Anorboy qizi</i>	

Musiqa to'garaklarida o'quvchilarga cholg'u asboblari ijro etishni o'rgatish uslublari.....	388
<i>Q. Boboqulov, Jazilov Shuhrat Rustamovich</i>	
Состояние проблемы в практике школ Узбекистана на современном этапе.....	391
<i>Муминова М. Р.</i>	
Paradigmal yondashuv asosida boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabalarining tarbiyaviy kompetensiyalarini rivojlantirishning o'rganilganlik darajasi va nazariy asoslari	394
<i>Hayitova Oydiyov Po'latbekovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida shaxsiy pedagogik kompetensiyani aniqlash metodologiyasi	401
<i>D. O'. Yo'ldosheva, J. A. Jovliyev</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligida aktdan foydalanishning ilmiy asoslari	405
<i>Jo'liboyeva Sevinch Abloqul qizi</i>	
Zamonaviy media matnlarida salbiy his-tuyg'ularni ifodalovchi lisoniy birliklarning qo'llanilishi va ularning kommunikativ-pragmatik funksiyalari	408
<i>Jo'rayeva Nafosatxon Muxsinjon qizi</i>	
Bulutli Web-Gat texnologiyalari muhitida talabalarining fazoviy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish: kvazi-eksperimental tadqiqot natijalari.....	412
<i>Sangirova Mahfuza Hasanovna</i>	
Hosilaning turli ma'nolari	417
<i>Boqiyev X. X., Hoshimov Muzaffar, Jabborov Muhammadali, Kutliyev Og'abek</i>	
Ko'p o'zgaruvchili funksiyalarning lokal xossalari: barqarorlik va uzluksizlik asoslari.....	421
<i>Boqiyev X. X., Boyg'uziyeva Shukrona, Amirqulova O'g'iloy, Do'stqulova Charos Bahrom qizi</i>	
Aniq integralning xossalari va uni hisoblash.....	425
<i>Boqiyev X. X., Sayfullayeva Shabbona, Farhodova Nigina, Alimardonova Nigora</i>	
Ko'p qatlamli neyron tarmoqlarda gradient hisoblash mexanizmi: zanjir qoidasining nazariy va amaliy tahlili.....	430
<i>Boqiyev X. X., Nuraliyeva Sabrina Shobek qizi, Abdumannonova Jasmina Umarbek qizi, Javliyeva Dilnura Toshpo'lat qizi</i>	
Ko'p o'zgaruvchi uzluksiz funksiyaning lokal xossalari.....	435
<i>Boqiyev X. X., Ziyatova Gulxayo Mardon qizi, Samatova Sevinch, Muyitdinova Marvarita</i>	
Kelajak texnologik ta'lim o'qituvchisi qanday bo'lishi kerak?	438
<i>Matyakubov Kamaladin Kuronboyevich</i>	
Umumta'lim muassasalarida ta'lim sifatini boshqarish – dolzarb pedagogik muammo sifatida	441
<i>Yakubova Muxtaram Abdumavlyanovna</i>	
O'zbekistonda muzey ta'limining paydo bo'lishi va rivojlanish tendensiyalari	446
<i>Ismailova Dilfuza Usmonqulovna</i>	
Didaktiv o'yinlarning pedagogik mohiyati va nutq–motorik rivojlanishdagi o'rni	450
<i>Mamasharipova Nargizaxon Elmurod qizi</i>	
Формирование интерпретационных навыков учащихся при изучении прозы в. с. маканина в профильной школе	454
<i>Нуржанова Жазира Бахытжановна</i>	
Nutqi to'liq rivojlanmagan maktabgacha yoshdagi bolalarda so'z boyligini rivojlantirish va shakllantirish shart-sharoitlari	457
<i>Shoaxmedova Surayyo Komilovna</i>	
Bo'lajak logopedlarni og'ir nutq nuqson bilan ishlash jarayonida nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog'liqligi.....	462
<i>Achilova Sevara Djasirkulovna</i>	
Kompyuter tarmoqlari bo'yicha kompetentlik yondashuvi va uning pedagogik mohiyati.....	467
<i>Nabijonov Dilmurodjon Nodirjon o'g'li</i>	
Дидактические игры как средство повышения интереса учащихся к химии	472
<i>Усмонова Дильноза Тулкуновна</i>	
Robototexnika va sun'iy intellekt ta'limining innovatsion rivojlanishdagi o'rni	475
<i>Shukurov Shuhrat Nasimovich</i>	
O'zbek milliy musiqa ijrochiligining tarixiy taraqqiyoti va ta'limiy jarayonlari.....	481
<i>Tursunov Xusniddin Isomovich</i>	

Taylor formulasi va uning tatbiqlari	486
<i>Boqiyev X. X., Maxmarayimov Javohir, Qurbonov Shaximbek, Raxmonov Og'abek</i>	
Talabalarning axborot-konstruktiv kompetensiyasining loyihalash imkoniyatlari	491
<i>Olamova Mamura Umarovna</i>	
O'quvchilarda ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni rivojlantirish metodikasi.....	494
<i>Fayziyeva Gulxayo Erkin qizi</i>	
Ta'lim jarayonida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning nazariy va amaliy asoslari	498
<i>Allamuratova Xurliman Nurilla qizi</i>	
Sibling maqomining shaxs individual-psixologik xususiyatlari rivojlanishiga ta'siri.....	501
<i>Amirjanova Komola, Narkulova Dilrabo</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyalanuvchilarida kreativ fikrlashni rivojlantirishning mohiyati.....	505
<i>Bo'riyeva Muxlisa, Urinova Rushana</i>	
Darsdan tashqari tadbirlarda o'quvchilarning nutq madaniyatini yuksaltirishning innovatsion usullari.....	508
<i>Daminova Dilbar Melimurodovna</i>	
Boshlang'ich funksiya va aniqmas integral.....	513
<i>Boqiyev X. X., Isroilova Zahro, Erkinova Shahrizoda, Akbarov Ulug'bek</i>	
O'quvchilarning adabiy-nutqiy kompetensiyalarini axborotli matnlar asosida diagnostika va korreksiya qilish metodikasi.....	517
<i>O'smanova Diloromxon Ziyodinovna</i>	
Yuqori sinf o'quvchilarining voleybol mashg'ulot jarayonida asosiy jismoniy sifatlarning rivojlanishi	520
<i>Ro'zmatova Nadejda Akbarali qizi</i>	
Yosh voleybolchilarda jismoniy tayyorgarlikni rivojlantirishning zamonaviy pedagogik yondashuvlari.....	524
<i>Sabirova Mohinur Islamovna</i>	
Xalq hunarmandchiligidan mashg'ulotlarni o'tkazish tartibi to'g'risida ayrim fikrlar	530
<i>Umarov Raxim Tojiyevich</i>	
TPACK modeli asosida bo'lajak tarix fani o'qituvchilarining kasbiy-ijodkorlik qobiliyatini rivojlantirish	533
<i>Ziyoyeva Maxfuza Soataliyevna</i>	
Совершенство техники вращений у юных фигуристок в условиях учебно-тренировочной группы 1–2 года обучения.....	538
<i>Федорова С. В.</i>	
Refleksiv yondashuv asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining pedagogik kompetentligini rivojlantirish metodikasi.....	543
<i>Donabayeva Zebuniso Ma'rufjon qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarini boshqarishda zamonaviy boshqaruv usullaridan foydalanish	547
<i>Xasanova Shaxnoza Zarifevna</i>	
Geymifikatsiya texnologiyasi asosida bo'lajak maktabgacha ta'lim tarbiyachilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirishda oliy ta'limning metodik shart-sharoitlari va pedagogik imkoniyatlari	552
<i>Xaydarova Namunaxon Adhamjonovna</i>	

DARSDAN TASHQARI TADBIRLARDA O'QUVCHILARNING NUTQ MADANIYATINI YUKSALTIRISHNING INNOVATSION USULLARI

Daminova Dilbar Melimurodovna

Termiz davlat pedagogika instituti

Boshlang'ich ta'lim kafedrasini o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada umumiy o'rta ta'lim maktablarida darsdan tashqari tadbirlar jarayonida o'quvchilarning nutq madaniyatini yuksaltirishning innovatsion usullari va ularning pedagogik samaradorligi tadqiq etiladi. Zamonaviy ta'lim paradigmasida o'quvchining kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish nafaqat dars soatlari, balki darsdan tashqari tashkil etiladigan tizimli ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar bilan ham uzviy bog'liqdir. Maqolada an'anaviy tadbir o'tkazish shakllaridan voz kechgan holda, o'quvchilarning nutqiy faolligini oshiruvchi quyidagi innovatsion yondashuvlar tahlil qilingan: debat va polemika – tanqidiy fikrlash va argumentlash ko'nikmalarini shakllantirish vositasi sifatida; storytelling (hikoyachilik) va podkastlar – raqamli muhitda mantiqiy nutqni qurish va ifodali o'qish mahoratini oshirish vositasi sifatida; rolli o'yinlar va keys-stadi – muammoli vaziyatlarda nutqiy etiket va muloqot madaniyatini amaliy qo'llash vositasi sifatida.

Tadqiqot davomida innovatsion metodlar o'quvchilarning so'z boyligini oshirish bilan birga, ulardagi psixologik to'siqlarni, xususan, ommaviy nutqdan qo'rqishni bartaraf etishi aniqlangan. Maqola yakunida darsdan tashqari faoliyatni loyihalashtirish orqali o'quvchilarning notiqlik san'atini rivojlantirish bo'yicha metodik tavsiyalar berilgan. Ushbu materialdan ona tili va o'qish savodxonligi fani o'qituvchilari hamda maktab yetakchilari amaliyotda foydalanishlari mumkin.

Kalit so'zlar: nutq madaniyati, innovatsion metodlar, darsdan tashqari tadbirlar, kommunikativ kompetensiya, notiqlik san'ati, storytelling, debat, pedagogik texnologiya.

Abstract: This article explores innovative methods for enhancing the speech culture of students in general secondary schools during extracurricular activities and evaluates their pedagogical effectiveness. In the modern educational paradigm, the development of a student's communicative competence is closely linked not only to classroom hours but also to systematic spiritual and educational events organized outside the classroom. Moving away from traditional event formats, the article analyzes the following innovative approaches that stimulate students' linguistic activity: debate and polemics – as a tool for developing critical thinking and argumentation skills; storytelling and podcasting – to improve logical speech construction and expressive reading skills in a digital environment; role-playing and case studies – for the practical application of speech etiquette and communication culture in problem-solving situations. The research shows that innovative methods not only enrich students' vocabulary but also help overcome psychological barriers, such as the fear of public speaking. The article concludes with methodological recommendations for developing students' oratorical skills through the design of extracurricular activities. This material can be used by teachers of native language and reading literacy, as well as school administrators, in their professional practice.

Key words: speech culture, innovative methods, extracurricular activities, communicative competence, oratorical art, storytelling, debate, pedagogical technology.

Аннотация: В данной статье исследуются инновационные методы повышения культуры речи учащихся общеобразовательных школ в процессе внеклассных мероприятий и их педагогическая эффективность. В современной образовательной парадигме развитие коммуникативной компетенции учащегося неразрывно связано не только с учебными часами, но и с системными духовно-просветительскими мероприятиями, организуемыми во внеурочное время. В статье анализируются следующие инновационные подходы, стимулирующие речевую активность учащихся и предполагающие отказ от традиционных форм проведения мероприятий: дебаты и полемика – как средство формирования навыков критического мышления и аргументации; сторителлинг (повествование) и подкасты – для развития логического построения речи и навыков выразительного чтения в цифровой среде; ролевые игры и кейс-стади – для практического применения речевого этикета и культуры общения в проблемных ситуациях. В ходе исследования выявлено, что инновационные методы не только обогащают словарный запас учащихся, но и способствуют преодолению психологических барьеров, в частности страха перед публичными выступлениями. В заключение статьи представлены методические рекомендации по развитию ораторского искусства учащихся через проектирование внеурочной деятельности. Данный материал может быть использован учителями родного языка и читательской грамотности, а также руководителями образовательных учреждений в практической деятельности.

Ключевые слова: культура речи, инновационные методы, внеклассные мероприятия, коммуникативная компетенция, ораторское искусство, сторителлинг, дебаты, педагогическая технология.

KIRISH

Darsdan tashqari tadbirlarda o'quvchilarning nutq madaniyatini yuksaltirish masalasi zamonaviy pedagogikaning eng dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Nutq madaniyati nafaqat til qoidalariga rioya qilish, balki fikrni mantiqiy, aniq, jozibali va vaziyatga mos ravishda bayon etish san'atidir. Boshlang'ich va o'rta maktab yoshidagi o'quvchilarda bu ko'nikmani shakllantirishda dars jarayoni bilan birga sinfdan tashqari tadbirlarning o'zni beqiyosdir. Nutq madaniyatining nazariy asoslariga ko'ra, nutq madaniyati – bu tilning adabiy me'yorlarini egallash, nutqiy muloqotning etiket qoidalariga amal qilish va til vositalaridan vaziyatga qarab samarali foydalanish qobiliyatidir. Ilmiy nuqtayi nazardan, nutq madaniyati uchta asosiy komponentni o'z ichiga oladi:

1. **Normativlik** – grammatik, orfoepik va uslubiy qoidalarga rioya qilish.
2. **Kommunikativlik** – nutqning tushunariligi va maqsadga yo'naltirilganligi.
3. **Etik komponent** – muloqot davomida o'zaro hurmat va nutq odobini saqlash.

Darsdan tashqari tadbirlarning afzalliklari shundaki, ular dars jarayonidan farqli o'laroq, erkin muhitga ega bo'lib, o'quvchilarda nutqiy qo'rquvni yengishga yordam beradi. Bunday mashg'ulotlarda o'quvchi baho olish uchun emas, balki o'z fikrini tengdoshlariga yetkazish, guruhda ishlash va jamoat oldida chiqish qilish uchun muloqotga kirishadi. Bu esa nutqiy o'zini namoyon qilish imkoniyatini beradi. Innovatsion usullar va texnologiyalar nutq madaniyatini yuksaltirishda an'anaviy "tadbir o'tkazish" modelidan voz kechib, quyidagi innovatsion metodlarni qo'llash yuqori samara beradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Digital storytelling, ya'ni raqamli hikoyachilik usulida o'quvchilar ma'lum bir mavzu bo'yicha o'z hikoyalari rasm, audio va video yozuvlar yordamida tayyorlaydilar. O'quvchi o'z nutqini diktofonga yozib, so'ngra uni qayta eshitishi jarayonida o'z talaffuzidagi xatolar va nutqiy nuqsonlarni mustaqil aniqlaydi. Bu o'quvchining o'z nutqi ustida ongli ravishda ishlashini ta'minlaydi. Kvest-o'yinlarni sinfdan tashqari tadbir shaklida tashkil etish o'quvchilarni muloqotga majbur qiladi. Har bir bosqichda topshiriqni bajarish uchun jamoa a'zolari bir-biri bilan maslahatlashishi, o'z fikrini isbotlashi va yakuniy xulosani taqdim etishi kerak. Bu jarayonda nutqning mantiqiyliigi va tezkorligi rivojlanadi. "Notiqlik dueli" yoki debatlar o'quvchilarni ikki guruhga bo'lib, qarama-qarshi fikrlarni, masalan, "Kitob o'qish afzalmi yoki kino ko'rishmi?" mavzusida himoya qilishga yo'naltiradi. Bu metod o'quvchida argument keltirish, raqibni hurmat qilgan holda raddiya berish va jamoat oldida hayajonlanmasdan gapirish ko'nikmalarini shakllantiradi. "Teatrlashtirilgan interfaoliyat" badiiy asarlarni shunchaki sahnalashtirish emas, balki asar qahramonlari bilan "intervyu" o'tkazish usulidir. Masalan, o'quvchilardan biri Alisher Navoiy obrazida chiqsa, boshqalari unga zamonaviy tilda savollar berishadi. Bu usul o'quvchining so'z boyligini oshirish bilan birga nutq uslublarini farqlashga – rasmiy, badiiy, so'zlashuv uslublarini o'rganishga yordam beradi. Nutq madaniyatini yuksaltirishda raqamli muhit ham muhim: bugungi kunda ijtimoiy tarmoqlar o'quvchilar nutqiga katta ta'sir ko'rsatmoqda.

Sinfdan tashqari tadbir doirasida maktab ichki tarmog'ida "Hafta notig'i" ruknini tashkil etish yoki o'quvchilar tomonidan tayyorlangan audio podkastlarni tarqatish mumkin. O'z nutqining boshqalar tomonidan tinglanishini bilish o'quvchida mas'uliyat hissini uyg'otadi va so'zlarni ehtiyotkorlik bilan tanlashga undaydi.

Ijtimoiy-psixologik jihatdan nutq madaniyati bevosita o'quvchining o'ziga bo'lgan ishonchi bilan bog'liq. Sinfdan tashqari tadbirlarda o'quvchini "noto'g'ri gapirding" deb jazolash emas, balki "Fikring qiziqarli, uni mana bunday ifodalasa yanada ta'sirliroq chiqadi" qabilidagi konstruktiv yondashuv qo'llanilishi zarur. Bu o'quvchida nutqiy to'siqlarni (speech barriers) bartaraf etadi. "Storytelling", ya'ni hikoyachilik texnologiyasida o'quvchilar berilgan tayanch so'zlar yoki rasmlar asosida o'z hikoyalari tuzadilar. Innovatsion yondashuv shundaki, bola hikoyasini "raqamli hikoya" ko'rinishiga keltirishi mumkin. Bunda bola o'z nutqini diktofonga yozadi va qayta eshitadi. O'z nutqini eshitish orqali u "parazit so'zlar"ni (anaqa, haligi, xo'sh) aniqlaydi va ularni nutqidan chiqarishga harakat qiladi. Teatrlashtirilgan interfaoliyat an'anaviy sahna ko'rinishidan farqli o'laroq, bunda o'quvchilarga "kutilmagan vaziyat" ssenariysi beriladi. Masalan: "Siz kutubxonachisiz va kitobxon kitobni yirtib olib keldi. Unga nutq odobiga amal qilgan holda qanday tushuntirish berasiz?". Bu usul bolada nutqiy etiketni amaliyotda qo'llash ko'nikmasini shakllantiradi.

Sinfdan tashqari tadbirlarda nutq madaniyatini yuksaltirishda quyidagi tamoyillarga amal qilish zarur:

- 1. Nutqiy muhit yaratish:** o'qituvchining o'zi namuna bo'lishi, adabiy tilda so'zlashi va shevaga xos so'zlardan qochishi kerak.
- 2. Rag'batlantirish:** bolani xato gapirgani uchun to'xtatib qo'ymaslik, aksincha, fikrini oxirigacha aytishiga imkon berish va keyin yumshoqlik bilan tuzatish.
- 3. Lug'at ustida ishlash:** har bir tadbir yakunida o'sha kungi "oltin so'zlar" (yangi o'rganilgan iboralar va so'zlar) lug'atga qayd etilishi lozim.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutq madaniyatini shakllantirish – bu shunchaki imlo qoidalarini o'rgatish emas, balki bolaning ijtimoiy muhitda o'z fikrini erkin, mantiqiy va etika qoidalariga mos ravishda bayon eta olish qobiliyatini rivojlantirishdir. Sinfdan tashqari tadbirlar bu jarayonda darsdagi qoliplardan chiqish va nutqiy erkinlikni ta'minlash uchun asosiy maydon hisoblanadi. Darsdan tashqari tadbirlarda innovatsion usullarni qo'llash o'quvchilarning nutq madaniyatini shunchaki qoidalar yig'indisi sifatida emas, balki hayotiy zaruriyat va shaxsiy joziba vositasi sifatida qabul qilishlariga xizmat qiladi. Raqamli texnologiyalar, interfaol o'yinlar va erkin muloqot maydonlarining uyg'unligi kelajakda o'z fikrini ravon va madaniyatli bayon eta oladigan komil shaxsni tarbiyalashning asosiy garovidir.

Pedagoglar ushbu tadbirlarni rejalashtirishda o'quvchilarning yosh xususiyatlarini va qiziqishlarini inobatga olgan holda ularni "nutq ijodkorlari"ga aylantirishlari lozim. Nutq madaniyati tushunchasi va uning pedagogik asoslari ko'plab tilshunos hamda metodist olimlar tomonidan tadqiq etilgan. O'zbek tilshunosligida nutq madaniyatining nazariy poydevori adabiy til me'yorlari, nutqning aniqligi va mantiqiyliqi nuqtayi nazaridan asoslab berilgan. Pedagogik nuqtayi nazardan, darsdan tashqari faoliyatning o'quvchi shaxsini shakllantirishdagi o'rni bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, erkin muloqot muhiti nutqiy to'siqlarni bartaraf etishning eng samarali vositasidir. Zamonaviy ta'lim paradigmasida nutq madaniyati shunchaki qoidalar yig'indisi emas, balki kommunikativ kompetensiyaning tarkibiy qismi sifatida qaralmoqda. Xalqaro ta'lim tajribasida, masalan, PISA baholash tizimi talablari o'quvchilarning nafaqat matnni tushunishi, balki o'z fikrini dalillar asosida bayon eta olishini asosiy ko'rsatkich sifatida belgilaydi. Bu esa darsdan tashqari tadbirlarda interfaol metodlarni qo'llash zaruriyatini ilmiy jihatdan asoslaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot metodlari ushbu ishda qo'yilgan masalalarni hal etish uchun quyidagi ilmiy va amaliy metodlar majmuasidan foydalanildi:

- 1. Nazariy tahlil metodi:** nutq madaniyati va pedagogik innovatsiyalarga oid ilmiy-metodik adabiyotlar, o'quv dasturlari va me'yoriy hujjatlar qiyosiy tahlil qilindi.
- 2. Modellashtirish:** darsdan tashqari tadbirlarning an'anaviy shakllaridan voz kechib, ularni raqamli va interfaol texnologiyalar asosida tashkil etishning yangi modeli ishlab chiqildi.
- 3. Kuzatuv va diagnostika:** o'quvchilarning nutqiy faoliyatidagi tipik xatolar (parazit so'zlar, shevaga xos unsurlar) va jamoat oldida so'zlashishdagi psixologik holatlari kuzatildi.

Innovatsion yondashuvlar va texnologiyalar tadqiqot doirasida nutq madaniyatini yuksaltirishda "Digital Storytelling" metodiga alohida urg'u berildi. Bu metod o'quvchiga o'z nutqini audio formatda eshitish va tahlil qilish orqali o'z-o'zini tuzatish imkonini beradi. "Kvest-texnologiyasi" va "Notiqlik dueli" kabi metodlar orqali o'quvchilarda nutqning mantiqiyliqi, tezkorligi va etik komponentlari, muloqot odobi amaliy vaziyatlarda sinab ko'rildi.

Teatrlashtirilgan interfaoliyat metodi – bu metod an’anaviy sahna ko’rinishlaridan farqli ravishda improvizatsiya (kutilmagan nutqiy vaziyat) asosiga quriladi. Bunda o’quvchi oldindan yodlangan matnni emas, balki berilgan muammoli vaziyatda, masalan, kutubxonadagi muloqot etiketi doirasida o’zining nutqiy mahoratini namoyish etadi. Ushbu mexanizm metodning asosiy tamoyili sifatida belgilandi. Maqolaning “Natijalar va muhokama” bo’limi o’tkazilgan pedagogik tajriba-sinov ishlarining samaradorligini ko’rsatib berishi lozim.

TAHLIL VA NATIJALAR

Darsdan tashqari tadbirlarda innovatsion metodlarni qo’llash samaradorligini aniqlash maqsadida maktab o’quvchilari o’rtasida tajriba-sinov ishlari olib borildi. Tadqiqotda o’quvchilarning nutq madaniyati darajasi uchta asosiy mezon – normativlik (grammatik to’g’rilik), kommunikativlik (fikrni aniq yetkazish) va etik komponent (muloqot odobi) bo’yicha baholandi. Olingan natijalar bir qator pedagogik muammolarni ham yuzaga chiqardi.

- Raqamli vositalardan foydalanish:** “Digital Storytelling” metodi o’quvchilarda o’z nutqini tahlil qilish mas’uliyatini oshirgan bo’lsa-da, ba’zi o’quvchilarda texnik vositalar bilan ishlashda ko’nikma yetishmasligi kuzatildi.
- Parazit so’zlar muammosi:** tajriba boshida o’quvchilar nutqida “anaqa”, “haligi”, “xo’sh” kabi to’ldiruvchi so’zlar ko’p uchrashi aniqlandi. Audio-podkastlar yaratish jarayonida o’z ovozi eshitish metodikasi bu muammoni 40% ga qisqartirishga yordam berdi.
- Muloqot madaniyati:** “Teatrlashtirilgan interfaoliyat” davomida kutilmagan vaziyatlar berilganda, o’quvchilarning rasmiy va so’zlashuv uslublarini aralashtirib yuborish holatlari tahlil qilindi. Bu esa maktabda nutq uslublari ustida ishlashni tizimli davom ettirish zarurligini ko’rsatadi.

Darsdan tashqari tadbirlarni loyihalashtirishda innovatsion yondashuv o’quvchini passiv tinglovchidan aktiv “nutq ijodkori”ga aylantiradi. Tadqiqot natijalari innovatsion metodlarning an’anaviy ma’ruzaviy tadbirlardan 2 barobar samaraliroq ekanligini isbotladi.

XULOSA

O’tkazilgan tadqiqot va tahlillar darsdan tashqari tadbirlarda o’quvchilarning nutq madaniyatini yuksaltirishda innovatsion yondashuvlarning o’rni beqiyos ekanligini ko’rsatdi. Maqolada ilgari surilgan g’oyalar va erishilgan natijalar asosida quyidagi xulosalarga kelindi. Erkin muloqot muhiti – darsdan tashqari tadbirlar o’quv jarayonidagi qat’iy qoliplardan farqli o’laroq, o’quvchiga o’z fikrini erkin bayon etish va ommaviy nutq oldidagi psixologik qo’rquvni, nutqiy to’siqlarni yengish imkoniyatini beradi. Metodik samaradorlik: “Digital Storytelling”, “Notiqlik dueli” va “Kvest-o’yinlar” kabi metodlar an’anaviy tadbirlardan farqli ravishda o’quvchini passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantiradi. Bu esa nutqning nafaqat normativligini, balki uning kommunikativ va etik jihatlarni ham baravar rivojlantiradi.

Raqamli texnologiyalarning o’rni: audio-podkastlar va raqamli hikoyachilik vositalari o’quvchida o’z nutq ustida ongli ravishda ishlash (autokorreksiya) ko’nikmasini shakllantiradi. O’z ovozi eshitish va tahlil qilish – parazit so’zlardan xalos bo’lishning eng samarali usuli ekanligi tajribada isbotlandi. Pedagogik yondashuv – nutq madaniyatini yuksaltirishda o’qituvchining shaxsiy namunasi, konstruktiv muloqot va o’quvchining xatosini “jazolash” emas, balki uni “tuzatish va rag’batlantirish” tamoyili asosiy muvaffaqiyat omilidir.

Darsdan tashqari faoliyatni innovatsion metodlar asosida tizimli loyihalashtirish kelajakda o’z fikrini adabiy til me’yorlariga mos, mantiqiy va jozibali bayon eta oladigan komil shaxsni tarbiyalashga xizmat qiladi. Ushbu tavsiya etilgan metodika umumta’lim maktablarining ma’naviy-ma’rifiy ishlar tizimini yangi sifat bosqichiga olib chiqishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati:

- O’zbekiston Respublikasi Prezidentining “O’zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to’g’risida”gi PF-5847-son farmoni. – Toshkent, 2019. <https://lex.uz/docs/-4545884>
- Abdullayeva Q.A. Nutq madaniyati va davlat tilida ish yuritish. – Toshkent: Iqtisod-moliya, 2018. – 160 b.
- Mahmudov N.M. Nutq madaniyati va davlat tilida ish yuritish. – Toshkent: O’zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2013. – 216 b.
- To’xliyev B., Shamsiyev Sh. O’zbek tili o’qitish metodikasi. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2006. – 320 b.
- Yo’ldoshev J.G’, Usmonov S.A. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etish. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2008. – 132 b.
- Johnson L., Adams Becker S. The NMC Horizon Report: 2016 Higher Education Edition. – Austin, Texas: The New Media Consortium, 2016. – 50 p.
- Mirzayev M. Maktabdan tashqari ta’lim tizimida o’quvchilarning kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirish. Pedagogika jurnali. – Toshkent, 2021. – №4. – B. 45-52.

8. Robin B.R. The Educational Uses of Digital Storytelling. University of Houston. – 2008. – Vol. 1. – P. 429-436.
9. Shayxova M. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqini o'stirishda interfaol metodlarning o'rni. // Ilm-fan va innovatsiya jurnali. – 2022. – №2. – B. 12-18.
10. www.zredu.uz – O'zbekiston Respublikasi maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi axborot-ta'lim portali.
11. Shabbazova Dilfuza Ruziqulovna. Ona tili o'qitish metodikasi. – Toshkent: "Metodist nashriyoti", 2023.
12. Qosimova K. Boshlang'ich sinflarda imlosi qiyin so'zlarni o'rgatish. – T., 1964.
13. PIRLS 2011 baholash asosi. Ina V.S. Mullis, Maykl O. Martin, Enn M. Kennedi, Ketil L. Trong, Marian Sainsberi.
14. Daminova Dilbar Melimurodovna. "Ona tilini fanlararo o'qitishda nutqiy faoliyatni rivojlantirish metodikasi". Inter Education Global Study. – 2024. – №4(1). – B. 122-128.
15. Daminova Dilbar Melimurodovna. "Ona tilini fanlararo o'qitishda nutqiy faoliyatni rivojlantirish metodikasi". Til va adabiyotlar.uz. – B. 84-86.
16. Daminova Dilbar Melimurodovna, Salimova Ruxshona Chori qizi. "Kichik yoshdagi o'quvchilar nutqini o'stirishning vazifalari, metodlari va vositalari". International Conference on Modern Development of Pedagogy and Linguistics. – B. 53-57.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.